

Afname belevingsonderzoek

Vooraf

- Bespreek de aanmelding, intakefase, onderzoeksvraag, achtergrondgegevens, anamnese met de intaker
- Vorm zelf al enkele hypothesen en vertaal die naar onderzoeksvragen
- Informeer je goed over wanneer, bij wie, welke bureau, hoeveel keer het kind al kwam op je eigen dienst, of er vroeger op andere dienst al diagnostisch onderzoek gedaan werd
- Bekijk achtergrond van het onderzoek
  - o weet het kind dat er onderzoek afgesproken werd? Was het erbij toen dit voorgesteld werd of werd het er op voorbereid door de ouders?
  - o door wie en met welke betekenis is dit gekaderd naar het kind (door ouders, door intaker, in welke woorden/beeldspraak...)?
  - o heeft het kind zelf een hulpvraag? En uitte het die?
  - o onthoud de namen van belangrijke personen, plaatsen, gebeurtenissen voor dit kind

Algemene richtlijnen

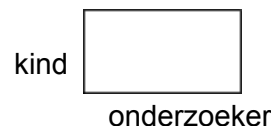
Laat het kind even tijd om de ruimte waarin het komt en jou te bekijken

- Uitleg aan het kind
  - o Op gemak stellen/ tijd nemen om kind te leren kennen: een relatie aangaan is de basis, de bodem voor al de rest
  - o Geef aan waarom het onderzoek gedaan wordt (liefst in concrete taal bv mama gaf aan dat gaan slapen wat moeilijker lukt, wij gaan eens kijken hoe dat zou kunnen komen)
  - o Laat weten aan het kind wat je al over hem/haar weet vanuit de intakefase/vanuit overleg met collega
  - o Benoem de projectieve tests als 'opdrachtjes', niet als 'opgaven' of 'oefeningen'
  - o Als het kind bedenkelijk kijkt of vraagt waarom je opschrijft, probeer je eerst te horen wat het kind zelf ervan vindt dat je opschrijft. Vervolgens kan je situeren dat je het na de sessie eens wil kunnen nadenken over wat het je al vertelde
  - o Geen bandrecorder! Dit remt veel kinderen of soms maakt het dat ze net veel praten om het bandje vol te praten

- Vind een professionele opstelling als psycholoog: gericht op het aanvoelen en begrijpen van een kind maar toch voldoende 'neutraal'. Je moet geen 'vriendjes worden' met het kind, je moet het kind niet behagen.
- Niet enkel wat het kind tekent of zegt is van belang, ook de manier waarop, hoe het kind zich gedraagt enz. → OBSERVEER zoveel je kan (bv hoe is het kind binnengekomen, hoe gaat het om met een nieuwe ruimte, hoe doet het tussen twee opdrachten, welke spontane uitlatingen,...)
- Alvorens met de projectieve tests te beginnen moet je zeker zijn dat het kind zich veilig voelt. Dit doe je door echt contact met het kind als persoon te maken en het kind te beluisteren in zijn unieke manier van zijn en in het hebben van een probleem. Maak eerst even tijd om een "klik" met het kind te maken over het unieke stuk ahv een gesprekje.
  - contact primeert op afname van de testen
  - begin ook steeds met de minst bedreigende projectieve test
- Zuinigheidsprincipe! Niet alle projectieve testen afnemen, maar een zinvolle selectie maken
- Bij belevingsonderzoek is niet enkel het afnemen van de projectieve testen van belang, het is ook van belang op realiteitsniveau gesprekjes met het kind te voeren
  - Praat eens over wie er allemaal belangrijk is voor hen en kijk of ze kunnen typeren hoe die persoon is.
  - Praat over belangrijke gebeurtenissen in het leven van het kind (bv opa die stierf, verhuis, medische geschiedenis...) en geef daarbij aan van wie je iets hoorde over deze gebeurtenissen
- Maak de projectieve opdrachten ook echt projectief en behoud dit zo;
  - Door de voorwaardelijke wijs te gebruiken: het werkwoord 'zouden' veel te gebruiken (bv "wat zou de boom wensen", niet: "wat wenst de boom")
  - Ook het gebruik van de verleden tijd opent het alsof-karakter/projectieve karakter van de test (bv "wie waart gij, wie woonde daar")
  - Niet als onderzoeker over en weer bewegen tussen projectieve en reële door tijdens een projectieve opdracht een link naar reële personen/plaatsen/gebeurtenissen leggen (dit sparen tot na het afsluiten vd projectieve opdracht)

- Zorg ervoor dat een sessie draaglijk is voor een kind. Probeer creatief te zijn in manieren om het kind te motiveren en het tijd en spanning te leren hanteren (geef de spanning betekenis = steunen door woorden bv “amai, zo lang tekenen dat wordt wel zwaar voor jou”)
  - o Bv: met een klavertje aangeven uit welke stukken de sessie zal bestaan
  - o Bv: een knuffeldiertje ergens zetten “het knuffeldiertje gaat kijken of jij het goed doet”
  - o Bv: een deeltje inkleuren na elke opdracht die gedaan is

- Zet je niet frontaal over het kind maar op 90°

Hierdoor is de lijfelijke aanwezigheid en het oogcontact vd onderzoeker niet te intrusief voor het kind, en heeft het ook zelf meer controle over het zich toewenden naar of afwenden van de onderzoeker via oogcontact vermijden/wegstaren/ omdraaien,...

- Probeer niet te interveniëren, maar wel te faciliteren dat een thema/gevoel/... opengevouwen en verdiept wordt. Een uitspraak van het kind vragend herhalen, bijvragen, helpen uitklaren maar zonder zelf in te vullen of teveel te sturen. Bevestig het antwoord dat kind al gaf of wat het al deed alvorens bij te vragen, anders krijgen sommige kinderen de indruk dat ze een fout maakten en veranderen ze van antwoord ipv te verdiepen. Waarom vragen hebben wij in ons achterhoofd maar stellen we betr niet aan kinderen want ze werken vaak averechts, ze maken dat een kind wisselt van antwoord. Bevestigen (vb ‘ah ja zo was dat/ ja hé ging dat zo? Die deed dat zo?) is een betere manier om een antwoord te laten openvouwen.
- Structureer en begrens zoveel als nodig, behoud op een soepele manier de leiding en de positie van een volwassene: vb niet te lang toelaten dat kind van zijn plaats loopt/ de sessie overneemt, het kind terug tot de orde vd dag roepen.
- Besteed voldoende aandacht een het afronden van een sessie
  - o Laatste 5 minuten kind zelf iets laten kiezen om te doen met speelmateriaal in het lokaal
  - o Gesprekje terug naar de realiteit brengen en het kind situeren in tijd en ruimte vb wat ga je nu vandaag nog doen, het is nu dit uur, wat volgt er straks, waar ga je naartoe als we hier klaar zijn...

- Na sessie 1 kan je het voorstel doen dat K iets meebrengt dat hem/ haar typeert
- Bij begin volgende sessie terugkijken naar vorige sessie ("weet je nog wat we gedaan hebben?") + bevragen wat K als typerend voor zichzelf meebracht
- Noteer na de sessie ook welke gevoelens bij je opkwamen tijdens het onderzoek of delen ervan, hoe je je erbij voelde, wat dit kind en zijn verhalen bij je opriep, wat je geneigd was te doen. Deze tegenoverdrachtelijke gevoelens dragen immers ook informatie over het kind in zich

House Tree Person

Materiaal: grijs potlood, blad papier (voorzie een gom, slijper en lat, maar bied deze niet onmiddellijk aan)

Algemene instructies:

“Teken eens een huis/boom/droomboom/mens/mens ander geslacht. Je mag dit blad en potlood gebruiken. Doe maar zoals jij dat wilt.”

- Bied het blad in de lengte aan (observeer of het kind het blad draait)
- Opdracht per opdracht, niet al op voorhand zeggen dat er na huis nog boom en mens volgt
- Respecteer de volgorde huis/boom/droomboom/mens/mens ander geslacht.
- Noteer observatiegegevens zoals welk deel van het huis het kind eerst tekent, of het de tekening afschermt, ...
- Vraag nog niks voor het kind klaar is met tekenen. Noteer wel welke toelichtingen het kind zelf geeft al tijdens het tekenen

Algemeen principe bij bevraging:

Eerst een open vraag: vertel eens wat je getekend hebt (ook al zie je duidelijk wat het geworden is) Niet naar de realiteit trekken met de vragen (vb: lijkt het op uw huis), wel het projectieve karakter van de opdracht vergroten door gebruik vd verleden tijd (vb: waar stond dat huis) of de voorwaardelijke wijs (vb: waar zou dat huis staan)

Vermijd ‘waarom’ vragen, formuleer die concreter in doewoorden en vertrekkend van wat kind al zei. Eerst aansluiten bij wat het kind spontaan vertelt, pas daarna andere vragen stellen.

Navragen bij de tekeningen ahv standaardvragen+ opletten dat je niet nog eens vraagt naar iets dat kind in zijn spontaan vertellen al vermeld heeft.

Zeker bevragen van opvallende (aanwezige of net ontbrekende) elementen/details in de tekening. Indien geen of magere medewerking, minimale interventies om het kind te laten intreden in de projectieve opdracht:

vb: het is de bedoeling dat we één en ander bedenken bij je tekening. Zullen we proberen? vb: er was eens een huis/ mens/..., wat zou er daar mee zijn?’

Noteer in steekwoorden je bijvragen, wat kind vertelt en doet terwijl je toch gericht blijft op contact en verdieping (ipv op opschrijven) van betekenissen. Noteer wat de tekening bij je oproept.

Steeds op de achterkant noteren wat de tekening voorstelt (huis/ boom/ droomboom/ persoon/ persoon van het ander geslacht) + voornaam en initialen achternaam kind + datum

1) **Huis**

- Instructie: "Teken eens een huis. Je mag dit blad en potlood gebruiken. Teken het maar zoals jij dat wil."
- Bevraging:
  1. Vertel eens wat je getekend hebt
  2. Bevraging van specifieke details in de tekening of bij wat het kind vertelt

Mogelijke, maar niet noodzakelijk allemaal te stellen vragen:

3. Waar zou het huis staan?
4. Stonden daar nog andere huisjes?
5. Wie woonde in dit huis?
6. Als dit jouw huis was:
  - A) welke kamer zou de jouwe zijn? (Waarom?)
  - B) wie zou je graag bij u hebben wonen? (Waarom?)
7. Wat vind jij het belangrijkste stuk aan het huis (Waarom?)
8. Wat had het huis al meegemaakt?
9. Wat heeft dit huis het meest nodig? (Waarom?)
10. Welk weer of klimaat zou het daar zijn? (bevragen vd sfeer vd omgeving)
11. Wat zou er verder nog met het huis/ de mensen van het huis gebeuren?
12. Als het huis een verhaal zou kunnen vertellen, wat zou het dan zeggen?

2) **Boom**

- Instructie: "Teken eens een boom."
- Bevraging:
  1. Vertel eens wat je getekend hebt
  2. Wat voor boom is het geworden? + bevraging specifieke details

Mogelijke, maar niet noodzakelijk allemaal te stellen vragen:

3. Hoe oud zou die boom zijn?
4. Waar zou die staan?
5. Wat vind jij het belangrijkste stuk van de boom (Waarom?)

6. Wat heeft de boom het meest nodig?
7. Wat heeft de boom al meegemaakt?
8. Welk weer of klimaat zou het daar zijn?
9. Wat zou er verder met de boom nog gebeuren?
10. Als die boom zou vertellen over zijn leven, wat zou die dan vertellen?

3) **Droomboom/Wensboom**

- Instructie: 'Nu mag je nog een boom tekenen, maar een andere. Eén zoals je die in je dromen of wensen zou kunnen zien.'
- Bevraging:
Bevragen naargelang vorm en inhoud die zich aanbiedt. Bevraag vooral het aspect van de droom/wens

4) **Persoon**

- Instructie: "Teken eens een mens." (gebruik niet het woord 'persoon', dat woord gebruiken kinderen niet! Ook niet 'kindje' omdat het dan geen volwassene meer kan zijn)
- Bevraging:
  - 1) Vertel eens wat je getekend hebt?
  - 2) Is dat een jongen of een meisje?

Mogelijke, maar niet noodzakelijk allemaal te stellen vragen:

- 3) Hoeveel jaar zou die zijn?
  1. Wat zou die aan het doen zijn? (en waar deed hij/zij dat?)
  2. Wat deed hij/zij graag?
  3. Wat deed hij/zij absoluut niet graag?
  4. Hoe voelde hij/ zij zich (+ waarom)
  5. Wat had die jongen/dat meisje al meegemaakt?
  6. Welk weer was het daar?
  7. Wat heeft hij/zij het meest nodig? (waarom?)
  8. Wat is het moeilijkste dat hij/zij al heeft meegemaakt?
  9. Als die een wens zou mogen doen, wat zou die wensen?

10. Wat zou die later willen worden?

5) **Persoon ander geslacht**

- Instructie: "Nu mag jij nog een keer een mens tekenen, maar deze keer een meisje/jongen."
(Afhankelijk van of de vorige tekening een jongen/meisje was)

- Bevraging:

1. Vertel eens wat je getekend hebt?

Mogelijke, maar niet noodzakelijk allemaal te stellen vragen:

2. Hoeveel jaar is die jongen/dat meisje?
3. Wat is hij/zij aan het doen? (en waar doet hij/zij dat?)
4. Wat doet hij/zij graag?
5. Wat doet hij/zij niet graag?
6. Wat dacht die daarbij/ hoe voelde die zich daarbij?
7. (Wat voor iemand is hij/zij?) ouder kind
8. Wat heeft die jongen/dat meisje al meegemaakt?
9. Wat heeft hij/zij het meest nodig? (waarom?)
10. Wat gaat hij/zij later doen?
11. Wat is het moeilijkste dat hij/zij al heeft meegemaakt?
12. Wat zou hij/zij wensen?

VIER AFFECTEN

Materiaal: vier aparte bladen, grijs potlood. Papier in de breedte aanbieden

Instructie: “Teken hier eens waar je het meest ... van bent of zou kunnen worden”

- 1. BANG
- 2. BOOS
- 3. VERDRIETIG
- 4. BLIJ

- Respecteer deze volgorde, ze ligt vast op basis van ontwikkelingspsychologische lijn.
- Opdracht per opdracht, niet al op voorhand de verschillende affecten noemen of de 4 bladen tonen
- Indien kind dit niet wil/kan: “waarvoor zijn andere kinderen van jouw leeftijd het meest bang/...? Bvb. klasgenootjes, in films,...”. Op deze manier gunnen we het kind een kanaal van verschuiving vh affect ipv in te gaan tegen de defensie van het kind
- Bevestig eerst het affect (vb: ‘ja dat kan akelig zijn hé zo alleen in het donker’), dit helpt om het affect te helpen openvouwen, anders kan een kind denken dat je bij vraagt omdat het ‘fout’ antwoordde en verspringt het daarom vaak van thema of affectcategorie.
- Bevraag de gevoelens niet in ‘waarom’-termen, maar wel in ‘doe-termen’ (bv niet: “waarom ben je bang van spinnen”, wel: “wat doet een spin dat mensen daar bang voor zijn?”)
- Als kinderen een fantasmatisch thema brengen, dit proberen te concretiseren.
- Als kind het moeilijk vindt het gevoel te tekenen, mogen ze het ook vertellen. Het is immers geen tekentest, het is niet de bedoeling dat kind vastloopt bij het tekenen. Het kan wel nuttig zijn het kind dan toch iets op het blad te laten aanduiden vb toon eens hoe ver/dicht ze van mekaar stonden
- Als kind bij triest/boos vindt dat dat hetzelfde is, toch proberen verschil tussen beide te bevragen (“ja da’s waar, dat lijkt soms op elkaar, maar is het ook een beetje anders?...”)
- Bij adolescenten goede kadering nodig + ander woordgebruik (bv schets dat eens ipv teken dat eens)
- Indien een kind een erg cliché antwoord geeft dat weinig doorleefd lijkt, of erg rationaliserend blijft ipv gevoelsmatig, of het gevoel enkel bij anderen plaatst, kan je toch proberen een doorleefder antwoord te krijgen via vb ‘en wat is het tweede dat jou ook nog erg boos zou

kunnen maken' of vb 'dit ging over een ander kind dat bang is van een grote leeuw, is er ook iets van tussen mensen dat jou bang kan maken/ is er iets dat jou zelf al eens erg bang maakte'

- Indien wenselijk of nuttig ivm symptoom of dynamiek kunnen ook nog andere relevante affecten toegevoegd worden vb eenzaam, verlegen, schuldig, bedrogen, beschaamd,...

Bevraging:

- Telkens na de tekening/verhaal per gevoel:
  - o Wat heb je getekend?
  - o Beaming/bevestiging dat dit een gevoel is dat het kind kent
  - o Wat gebeurde daar, wat ging vooraf, wat volgt erna?
  - o Kan je iets meer over dat gevoel bang/boos/...vertellen?
  - o Heb jij dat gevoel al gehad? Vaak? Eventueel de sterkte of frequentie van gevoel in een cijfer (hoeveel op 100?) laten uitdrukken
  - o Wat doe je als je bang/.../... bent?
  - o Waar voel jij dat gevoel het meest (zowel welke locatie als waar in het lijf)
  - o Kunnen andere mensen dit aan je zien? Hoe?
  - o Wat doen die mensen dan?/ wat helpt om jou gerust te stellen?
- Na afname over gevoelens heen: de 4 tekeningen naast elkaar leggen en vragen
  - o "welk gevoel ken je het best/is het grootst?"
  - o "welk gevoel vind je het vervelendst?"
  - o "om welk gevoel te verhelpen komen jij en je ouders naar hier?"
  - o "welk gevoel moet groter worden en welk kleiner?"
  - o "weet jij al iets dat daarbij zou kunnen helpen/ dat zou moeten veranderen of gebeuren?"

FAMILIE IN DIEREN

Materiaal: grijs potlood, papier. Papier in de breedte aanbieden.

Instructie:

- Voor jonge kinderen: “Jij bent de helper van een tovenaars. Die tovenaars zou graag eens voor één dag iedereen van jouw gezin veranderen in een dier (en daarna terugtoveren naar mens), maar hij kan niet goed kiezen welk dier. Kan jij hem helpen kiezen welk dier goed zou passen bij iedereen van jouw gezin?” Je mag dit eerst tekenen, daarna zal ik er nog vraagjes over stellen.”
- Voor oudere kinderen: “Beeld je eens in dat er een film wordt gemaakt waarin geen mensen spelen, maar enkel dieren. Iedereen van je gezin speelt mee in die film. Kan jij de regisseur meehelpen om te beslissen wie welk dier moet spelen?” Je mag dit eerst tekenen, daarna zal ik er nog vraagjes over stellen.”
- Als het kind echt veel moeite heeft om dieren te kiezen, kan een mandje met dieren/ een prent van verschillende dieren waaruit het mag kiezen, helpen. De projectieve waarde wordt daardoor wel minder uiteraard. Misschien is het alleen bij het eerste dier nodig? Denk er dan ook aan niet alleen tamme boerderijdieren of enkel wilde dieren te voorzien, het moet een mix zijn van tamme, wilde, voorhistorische,... dieren.

Bevraging:

- Nadat het kind gedaan heeft met tekenen per dier (en in de volgorde van tekenen overlopen:
  - Welk dier is dit?
  - Wie werd dit dier?
  - Wat vind je een goede eigenschap van dit dier (zeg hierbij zeker niet bv ‘papa’, dat neemt het projectieve weg!)
  - Wat vind je een slechte eigenschap van dit dier?
- Als een persoon niet getekend werd, hier ernaar vragen: vb staat iedereen er op? je hebt jezelf/ je zus nog niet getekend, zou je dat toch kunnen doen?
- Daarna: Over alle dieren
  - Welk dier is graag/niet graag bij welk dier (eventueel aangeven door lijntjes te trekken) Het kunnen ook meerdere dieren zijn. Is het ook wederzijds?

- Vertel eens een verhaal over wat de dieren doen? (als ze moeilijk op gang komen kan je zelf beginnen “er was eens *opsomming van dierennamen, en op een dag...*”
- “Tovenaar vraagt of hij nog met iets zou kunnen helpen. De dieren mogen dus een wens doen. Wat zouden de dieren wensen?”
- In welk opzicht gelijkt (familielid) op (dier)?” (dus pas helemaal op het einde naar de realiteit halen)

Algemene opmerkingen

- Vergeet niet te zeggen dat de dieren ook teruggetoverd worden in mensen (zeker bij angstige kinderen)
- Familie in dieren is niet geschikt om in de eerste sessie af te nemen, beter pas in de tweede sessie
- Als een kind hetzelfde dier voor alle gezinsleden kiest, ze toch allemaal laten tekenen (voor de positionering) en eventuele verschillen bevragen vb: misschien zijn de paarden die je tekende in hun manier van doen toch iets verschillend van elkaar?
- Denk eraan om in echtscheidings- of pleegsituaties, het kind te helpen om beide gezinnen te tekenen en daarbij ook zichzelf in beide gezinnen te tekenen.
- Ook indien er een ouder overleden of niet gekend is, toch stimuleren deze ouder ook als dier te bedenken en te tekenen

CHILDRENS APPERCEPTION TEST (CAT)

Materiaal: CAT-platen, papier en pen om te noteren

Instructie: “Ik zal een aantal prenten laten zien en jij mag daar een verhaal bij vertellen.” “Ik ga terwijl jij vertelt ook opschrijven wat je zegt.”

Algemene opmerkingen:

- Neem best alle platen af (tenzij dit therapeutisch niet verantwoord zou zijn bv kind is te moe of geraakt gaandeweg te geëxciteerd)
- Benoem opvallende dingen en observeer wat er ondertussen gebeurt
- Meestal niet echt nodig om te vragen wat er vooraf ging (tenzij een oorzaak verborgen zit bv “ze waren aan het vechten”, dan zeggen “hoe kwam dat?”)
- Eventueel aanvulling mogelijk met de CAT-S (CAT-Special) over bepaalde thema’s (bv zwangerschap, lichamelijke letsels, contacten met leeftijdsgenoten...)

Bevraging:

- Per plaat: “kan je hier een verhaal bij vertellen?”
  - o Als kind enkel beschrijft wat het ziet of niet wil/kan vertellen: bevestigen en aanmoedigen (“dat staat er inderdaad op, kan je ook vertellen wat er gebeurde? Waarover ging het? Wat deden de dieren?”)
  - o Hoe gaat het verhaal verder? (Hoe loopt het af?)
  - o Eventueel “wat voelen de dieren?”
- Noteer ook wat het kind zegt, reageert, doet tussen 2 platen
- Na alle platen:
  - o “kies eens de plaat die je het slechtste vindt?” (wat maakt dit de slechtste plaat?)
  - o “kies eens de plaat die je het leukste vindt?” (wat maakt dit de lievelingsplaat?)

Thematic Apperception Test (TAT)

Neem niet alle platen op, hoogstens een 10-tal

Volgend selectie wordt meestal gehanteerd: 1, 2, 3BM, 4, 5, 6BM, 7BM, 8BM, 11, 14, 18BM

De wit-plaat kan interessant zijn!

Bevraging per plaat en over geheel zoals bij de CAT

LEVENSLIJN

Materiaal: pen en papier om zelf te noteren samen met kind. Blad in de lengte aanbieden

Instructie: “Hier op dit blad heb ik een lijn getrokken, die lijn stelt jouw leven voor. Hier ben je geboren en hier zijn we nu. Aan deze kant van de lijn gaan we alles zetten wat moeilijk was in jouw leven en aan de andere kant wat makkelijk of leuk was.”

Algemene opmerkingen

- Verdeel het blad in kant vd goede ervaringen en kant vd moeilijke, slechte ervaringen
- Het gaat er hier niet om een reconstructie van de reële geschiedenis te maken; dit kan echter wel nodig of nuttig zijn maar gebeurt beter op een ander moment (vb tijdens de intake met gezin of leefgroepbegeleider/pleeggezinbegeleider)
- Het is een projectieve test, dus de beleving van de geschiedenis (de betekenisgeving /verlangens/vervormingen/projecties/defensies/...) interesseren ons het meest.
- Het is de bedoeling dat je de gebeurtenissen op ongeveer de juiste plaats zet. Door te kijken of kind zelf aangeeft wanneer wat gebeurde, krijg je zicht op zijn/haar tijdsbesef.
- Als je als therapeut weet hebt van moeilijke of leuke gebeurtenissen maar kind brengt deze zelf niet in, kan je deze als therapeut aanbrengen (+ kaderen hoe je dit weet!) en vragen of het kind die ook ergens wil plaatsen.
- Laat nog wat ruimte onder de geboorte en boven waar we nu zijn. Vraag ook eens of er iets moeilijk was voor hij/zij geboren werd of wat er later nog moeilijk kan zijn.
- Bevraag ook wat die over 20 jaar in zijn/haar leven aan het beleven zou zijn, wat dan belangrijke ervaringen zouden zijn
- Om de opdracht te verlevendigen, kan je het een poppetje langs de levenslijn laten vorderen

MIJN LEVEN ALS DIER

Materiaal: pen en papier. Blad in de lengte aanbieden

Instructie: “Als jij een dier zou zijn, welk dier zou je dan willen zijn? Wat zou dat dier allemaal meemaken? Schrijf dat eens op, een beetje zoals een opstel op school”

- Laat het kind kiezen of hij/zij het verhaal zelf opschrijft (“opstelletje op school”) of of de proefleider het verhaal opschrijft dat het kind dicteert (zeker voor beginnende schrijvertjes of voor kinderen die niet vlot kunnen schrijven of leerproblemen hebben).

Bevraging:

- welk dier
- levensverhaal van dier
- opvallende elementen of wendingen in het verhaal bevragen
- netwerk (bv waren er nog andere paarden?)
- wat zou er nog later in het leven van dit dier gebeuren?
- Neem deze test niet af in dezelfde sessie waarin je familie in dieren afnam, dat zou verwarrend kunnen zijn voor het kind.

Story Stems

Hierbij wordt bekeken hoe kinderen aan de hand van een aantal basisverhaaltjes die uitgebeeld worden in een opgezette scene met poppetjes, *story stems* die het gehechtheidssysteem activeren, omgaan met de gepresenteerde conflicten en emoties van angst, pijn, uitsluiting of ruzie. Er wordt een begin van een verhaal aangeboden en de kinderen mogen dit al doende en/of vertellend afmaken.

- gehechtheidssysteem
- affectregulatie
- mentalisatie

ZINAANVULTEST

Materiaal: Zinaanvultest, papier en pen om te noteren

Instructie: “Hier heb ik een blad met een aantal zinnen op. Ze zijn echter niet af, ze zijn maar half. De eerste helft staat er al en jij maakt de tweede helft. Elke zin is goed, je moet er niet te lang bij nadenken, zet er maar wat er het eerst in je gedachten komt.”

- Gebruik een aangepaste versie naargelang de leeftijd. Bij jonge kinderen moeten de gebruikte woorden vereenvoudigd of geconcretiseerd zijn.
- Je kan ook de ZALC gebruiken die na het klinische gebruik ook een aantal berekeningen mogelijk maakt.
- Bij jonge kinderen de zinnetjes voorlezen en opschrijven wat het kind aanvult
- Vanaf 10-11 jaar kind laten kiezen: zelf schrijven of therapeut laten schrijven
- Als kind niet zelf heeft geschreven eventueel op het einde vragen of hij/zij zijn/haar naam op het blad wil schrijven
- Zin 48 is een zin die ze helemaal zelf mogen maken
- Je mag op het einde ook voorstellen dat het kind jou nu een halve zin geeft en dat jij die moet afmaken
- Als een zin moeilijk is, mag je die even over slaan (“die zullen we nog even open laten”). Je kan deze dan eventueel op het einde nog eens aanbieden
- Pas als alles ingevuld is en de overgeslagen vragen nog eens aangeboden werden, de opvallende dingen navragen. Vraag niet bij elke zin na, dit is vermoeiend en werkt averechts.

RAVEN CONTROLLED PROJECTION TEST

Materiaal: papier, kleurpotloden

Instructie:

- “Hou je van verhalen? Welk is jouw lievelingsverhaal / jouw lievelingsfilm?”
  - “Wat vind je zo leuk aan jouw lievelingsverhaal?”
  - “Nu gaan we hier samen een verhaal maken. Ik zal beginnen met een stukje te vertellen en dan mag jij verder gaan, zo maken we samen een verhaal.”
  - “Je mag een tekening maken terwijl we het verhaal maken.” Dit bezig zijn met iets zelf gekozen (hoeft dus niet een tekening aansluitend bij de inhoud van het Raven-verhaal te zijn!) bevordert het meer associatief denken, of laat gemakkelijker onbewuster materiaal toe
-
1. **Er was eens een jongen (meisje). Jij mag een naam kiezen en kiezen hoe oud hij/zij zou zijn**
    - a. Wat deed hij (zij) graag?
    - b. Met wie was hij (zij) graag samen en/of met wie speelde hij (zij) graag?
    - c. Met wie was hij (zij) niet graag samen?

  2. **Op een keer ging (naam) samen met zijn (haar) vader en/of zijn (haar) moeder uit en zij werden boos op hem.**
    - a. Waarover waren ze boos?
    - b. Wat gebeurde er?
    - c. Hoe liep het af?

  3. **Op een keer waren zijn (haar) vader en zijn (haar) moeder boos op elkaar.**
    - a. Waarom waren zij kwaad?
    - b. Wat gebeurde er toen?

  4. **(Naam) had een vriend (naam?) die hij (zij) heel graag had. Op een keer zei hij (zij): “Ga met mij mee, dat zal ik je iets laten zien. Maar je mag er niemand iets van vertellen want het is een geheim.”**
    - a. Wat liet hij (zij) hem (haar) zien?
    - b. Wat deden zij?

5. Op een keer was (naam) erg geschrokken

- a. Wat gebeurde er?

6. (Naam) vertelde allerlei dingen. Soms waren die dingen waar en soms ook niet.

- a. Hij (zij) vertelde andere jongens (meisjes) van zijn (haar) verhalen. Wat vertelde hij (zij) hen?
- b. Was het waar? Waarom vertelde hij (zij) het hun?
- c. Op een keer vertelde hij (zij) zijn (haar) vader en / of moeder één van zijn (haar) verhalen. Wat vertelde hij hen?
- d. Was dat waar? Waarom vertelde hij het hen?

7. Toen was het tijd om te gaan slapen en (naam) ging naar bed

- a. Waar dacht hij (zij) toen aan?
- b. Op een avond lag hij (zij) te huilen. Wat was er aan de hand?

8. Toen viel hij (zij) in slaap.

- a. Waar droomde hij (zij) dan over?
- b. Hij (zij) werd 's nachts wakker, hoe kwam dat?
- c. Hij (zij) droomde dat hij (zij) een revolver vond. Wat deed hij (zij) er toen mee?
- d. Op een nacht droomde hij (zij) eens iets heel leuks. Een tovenaars kwam hem zeggen: "als je mij vertelt wat je graag zou willen, komt het uit." Wat zei hij (zij) toen?
- e. Toen kreeg hij een heleboel geld, wel € 1000! Wat deed hij daarmee?

9. Voor hij wegging zei die tovenaars: "je wordt steeds groter, ... wil jij graag groter worden?"

- a. Wat zei hij (zij) toen?
- b. (*indien groter willen worden*) Wat wilde hij (zij) doen als hij (zij) groter was?
- c. (*Indien niet groter willen worden*) Wilde hij (zij) dat alles bleef juist zoals het nu was of wilde hij (zij) toch iets anders?
- d. Wat wilde hij (zij) anders en wat wilde hij (zij) dat hetzelfde bleef?

10. Toen werd (naam) wakker en was het verhaal gedaan. Wat vond je het beste aan het verhaal?

- a. Wat vond je het mooiste aan (naam) in het verhaal?
- b. Wat vond je niet mooi van hem (haar)?

- c. Lijkt hij(zij) op jou? Waarom (niet)?

11. Wat heb je getekend?

- a. Wat is het?
b. Waar doet het je aan denken?

Algemene bemerkingen:

- Ze mogen tijdens het maken van het verhaal tekenen omdat dit de vrije associatie bevordert
- Bij de start van het verhaal kies je 'jongen' als kind zelf een jongen is en 'meisje' als kind zelf een meisje is.
- Vraag aan het kind om die jongen / dat meisje een naam te geven en vraag hoe oud hij/zij is. Gebruik tijdens de rest van de test die naam ipv 'de jongen/het meisje'
- Hou rekening met de thuissituatie van het kind. Als de ouders gescheiden zijn gebruik dan niet 'mama en papa' maar 'mama of papa'
- Formuleer steeds op kindniveau
- Lees het verhaal in zijn geheel nog eens voor op het einde en vraag of het kind nog iets wil aanvullen of veranderen nu het het hele verhaal nog eens hoorde
- Vraag of het kind het verhaal een passend titel kan geven

I feel pictures

Projectieve test waarbij we prenten van kindergezichtjes waarop meestal een vage uitdrukking van emotie staat, aanbieden.

Het is dus geen proef om de vaardigheid van 'emotieherkenning' te scoren, hiervoor bestaan andere testen, oa bij vermoeden autisme.

Juist omdat de uitdrukking op de prenten vaag is, zal de eigen beleving een inkleuring geven!

Materiaal: boekje van de I-Feel Pictures Test, scoringsblad

Instructie:

SCENO

Is eigenlijk een spelobservatie maar dan met beperkt materiaal.

Materiaal: De Sceno-testdoos, papier en pen om te noteren

Instructie:

“Hier heb ik een doos met allerlei in. Ik maak ze open en leg het deksel hier bij je. Je mag in het deksel iets maken/spelen en dan vertellen wat het geworden is.”

- Pas de instructie aan bij pubers, vb ‘maak hier in het deksel een filmscene die de regisseur even deed stilleggen en vertel dan wat er in die film gebeurde’
- Voorzie voldoende tijd voor deze test, zeker een half uurtje. Sommigen zijn echter zeer snel klaar, anderen willen daar veel tijd voor.
- Noteer in steekwoorden hoe het kind aan de exploratie vd doos begint, wat het achtereenvolgens neemt/doet en waar het die zet binnen of buiten het deksel, wat het spontaan zegt, hoe het naar jou reageert en of het hulp vraagt, ...
- Het is niet de bedoeling dat je meespeelt, maar hanteer dit therapeutisch: een minimale hulp bij de start kan voor zeer angstige kinderen nodig zijn
- Antwoord als het kind je wat uitleg of hulp vraagt
- Er zijn weinig kinderen die eerst in stilte iets klaarzetten en dan het verhaal geven, de meesten maken het verhaal al doende.
- Als het kind duidelijk ‘Klaar!’ zegt, kan je dan het verhaal erbij laten vertellen. Kinderen die al doende vertelden kan je zeggen ‘Kan je nu even het einde spelen, dan gaan we even stoppen en nadenken over wat je allemaal speelde’
- Je kan het kind eventueel naar een titel voor dit verhaal vragen.
- Eerst benoemen/bevestigen wat er al allemaal gebeurde in het verhaal en dan bevragen ifv verdieping van de inhoud en de affecten van het verhaal.
- Opruimen hoort er ook bij! Een beetje hulp daarbij kan nodig zijn. Observeer of het kind nog weet wat uit welke compartimenten van de doos kwam.

RORSCHACH

De Rorschach wordt nog zelden aangeleerd en daardoor nog weinig gebruikt.

Toch heeft deze test grote klinische waarde.

Hij kan helpen om onbewuster en driftmatiger materiaal te ontlokken en zal de stevigheid of zwakte van de persoonlijkheidsstructuur doen blijken. Hij is dus een hulp bij differentiaaldiagnostische vragen.

Materiaal: de Rorschach-test, scoringsbladen

Instructie:

“Als je inkt of verf op een papier druppelt en dan het blad dubbel vouwt, kan je zo figuren maken. Misschien ken je dat of deed je dat ooit. Hier heb ik nu prenten die ook zo gemaakt zijn. Aan jou ga ik vragen wat je er allemaal in ziet. Dat kunnen meerdere dingen zijn.”

- Respecteer de volgorde vd platen
- Noteer per plaat de antwoorden van het kind, waar het iets zag, de reacties bij de plaat

Spelobservatie

Lees:

Simone Meykens en Kris Breesch (2004). Samen spel. Het optimaliseren van een groeibevorderende ontmoeting tijdens een spelobservatie. (Hst 4) In: Vliegen et alii. *Een verhaal met betekenis. Diagnostiek bij kinderen en adolescenten vanuit een psychodynamisch interpretatief model*. Acco: Leuven/Voorburg

CREATIEVE AANPASSINGEN

Voor 'doeners': meer in doe-modus en actie

Vb affecten bevragen via kaatsspel met de bal en zo associeren op een affect en via de sterkte vh kaatsen afleiden welk affect een grote plaats inneemt

Vb kegels stellen een probleem voor en kind mag die omgooien

Vb mannetjes op levenslijn zetten en zo laten tonen wat er toen gebeurde

Voor taalzwakke of introverte kinderen: meer plaats voor spelobservatie; meer via cijfers of aanduiden op een lijn, aanduiden via een kleur

Spellen kunnen een hulpmiddel zijn

- Babbelspel
- Gardnerspel
- Een doos vol gevoelens projectief gebruiken
- Gevoelenswaaier: punten geven aan een getrokken gevoel
- Favoriet gezelschapsspel van een kind: wat is het thema van dit spel? Welk fantasie-aspect van het spel spreekt het kind aan? In welk aspect vh spel verkrijgt het kind narcistische streling? Welke spelspanning is plezierig? Welke spelfrustratie is vervelend? Hoe vervormt het kind de spelregels?